

SLOVENITI ALI NE, TO JE ZDAJ VPRAŠANJE

Podcast, podkast ali poddaja? Kdaj je smiselno sloveniti nove (tehnološke) izraze? Kako pravzaprav nastaja terminologija in zakaj je pomembna za razvoj stroke (digitalnega marketinga)? O tem smo se pogovarjali z dr. Markom Stabejem, ki je na pot pospremil osveženo izdajo iPROM-ovega Slovarja digitalnih izrazov.

#Simona Kruhar Gaberšček

Foto: Črt Piksi za iPROM

—Razvoj tehnologije iz dneva v dan poraja nove besede in besedne zveze, predvsem v angleščini, in videti je, da se Slovenci kar sprijaznimo z uporabo angleških izrazov, ne da bi se jih potrudili čim bolj ustrezno prevesti. Seveda je to marsikdaj lahko trd oreh, pospremljen tudi z bojznijo, da bomo nerazumljivi oziroma nejasni. Ali menite, da bi morali strokovne izraze v slovenščino prevajati za vsako ceno?

Vse ima svojo ceno in skoraj ničesar ni, kar bi bilo pametno početi čisto za vsako ceno. Nove besede in besedne zveze se rojevajo vsak dan in to ne le zaradi tehnologije, ampak tudi siceršnje dinamike v človeški družbi. Ta dinamika je posledica svetovne povezanosti, v dobrem in slabem, in vsaj trenutno je angleščina svetovna jezikovna povezavka, v dobrem in v slabem. Ker je večina tehnoloških, pa tudi družbenih novosti najprej poimenovana v angleščini in te novosti zaokrožijo po našem svetu skupaj z angleškim poimenovanjem, so vsi drugi jeziki pravzaprav v podobnem položaju, ne glede na to, koliko ljudi jih govori. Pri načinu uporabe angleških izrazov in njihovem vključevanju ali prevajanju v posamezne jezike pa se posamezne jezikovne skupnosti ne razlikujejo le med sabo, temveč tudi znotraj sebe. A če se nam zdijo iz angleščine izposojena poimenovanja čisto uporabna za zasebno, neuradno, neformalno rabo – v zadnjem času je tako recimo videokonferenčno izrazje z vsemi mjtunji, anmjtunji, četanjem, skrinšeranjem in še marsičim –, se nam to v uradni in formalni rabi še vedno pretežno upira. V tej rabi se za večino izposojenk slej ko prej najde bolj ali manj uporabna beseda v slovenščini. Težava pri tem je po eni strani domet naše jezikovne ustvarjalnosti, po drugi strani pa pretirana zadržanost pri sprejemanju novih izrazov. Čisto spodobni predlogi nam niso všeč, ker se nam zdijo nejasni, okorni, nepriljučni. To oboje se sicer da pojasniti z zgodovinskimi razlogi, toda čas je, da to govorci in govorki slovenščine presežemo.

—Simon Cetin, partner v digitalni agenciji iPROM, ki je izdala že četrtrič posodobljeno različico slovarja digitalnih izrazov, je v uvodniku h knjigi zapisal, da je terminologija nujen predpogoj za nadaljnji razvoj stroke. Zakaj je po vašem mnenju še pomembno, da ima posamezna stroka, seveda tudi marketinška, ustrezno terminologijo v slovenščini?

Če si predstavljamo nek jezik kot obsežno krožno železniško progo, je terminologija samo ena od pomembnejših postaj, in sicer taka, kjer ne ustavljajo vsi vlaki in kjer večina potnikov in potnic ne vstopa in izstopa. Terminološka dejavnost – zanalašče ne govorim o skrbi za terminologijo, saj nas lahko recimo za dobro počutje skrbi tudi takrat, ko zleknjeni na kavču pijemo že drugo pivo in načenjamo drugo vrečko slanin, v olju praženih arašidov – je sestavni del neke dejavne in razvite stroke. Da bi bila ravno predpogoj v ožjem pomenu besede, ne bi rekel – nikjer in nikoli se ne zgodi, da bi se neka stroka začela razvijati tako, da bi najprej v celoti izdelala svojo terminologijo in šele nato zaživela v praksi, v raziskovanju, v izobraževanju. To gre z roko v roki. Seveda pa je razvita, prožna in znotraj stroke splošno sprejeta terminologija zelo pomemben dejavnik dobrega delovanja – in nadaljnega razvoja – vsake stroke, še posebej take, ki ni ozko specializirana in razmeroma tesno zaprta v svoj interesni krog, ampak se nenehno prepleta z drugimi strokami in dejavnostmi, pa tudi z javnostjo. Urejena terminologija je pomembna zato, da se lahko strokovnjakinje in strokovnjaki gladko in natančno sporazumevajo med sabo – in da se lahko sporazumevajo tudi z vsemi drugimi.

—Sami ste v predgovoru k slovarju zapisali, da je slovar »dragocen kamenček v digitalno-analognem mozaiku sodobne slovenščine, ki se sproti, s soudeležbo uporabnic in uporabnikov, pripravlja za še svetlejšo prihodnost«. Kako zahtevno je sicer po vaših izkušnjah priti do konsenza, katero besedo v stroki dejansko uporabljati? Ali pa je za to potreben le določen čas, v katerem se pač samo po sebi izkaže, katera beseda se je dejansko »prijela« (npr. zgoščanka) in kateri se je bolje odreči (npr. tlačenka)?

Vprašanje samo je rahlo protislovno – ali dvoumno? Najboljši dokaz konsenza o vprašanju, kateri strokovni izraz v stroki uporabljati, je seveda ta, da pač stroka množično in brez kakršnih koli zadržkov uporablja samo nek strokovni izraz in nobenega drugega z istim pomenom. Kako to doseči, je pa drugo vprašanje. Ko se do slovenskega prostora hipno prebije nov termin v angleščini, se (skoraj) nihče ne sprašuje, ali je to dober izraz, ali bi se dalo najti boljšega in podobno, razen, če dvom obstaja v mednarodni strokovni skupnosti in je uvožen hkrati z izrazom. Določanje najboljše terminološke možnosti pa je – povsod, v manjših in nekoliko bolj zaprtih okoljih pa še izraziteje – povezano tudi z vprašanji avtoritete, ugleda, vpliva, moči. Jezikovno gledano najbolj posrečen termin zato marsikdaj ni v splošni rabi, ker neka močna in vplivna oseba zagovarja – in recimo v pedagoškem ali delovnem procesu vsiljuje – rabo svoje različice termina. V nekaterih drugih jezikih z bistveno večjim komunikacijskim obsegom od slovenščine se taka samovoljna ponavadi ublaži s prevladujočo jezikovno rabo. V javnem prostoru slovenščine pa je obseg marsikatero strokovne komunikacije premajhen, da bi lahko prevladujoča raba ukrotila terminološko muhavost ali samovoljo.

»Če se nam zdijo iz angleščine izposojena poimenovanja čisto uporabna za zasebno, neuradno, neformalno rabo – v zadnjem času je tako recimo videokonferenčno izrazje z vsemi mjtunji, anmjtunji, četanjem, skrinšeranjem in še marsičim –, se nam to v uradni in formalni rabi še vedno pretežno upira. V tej rabi se za večino izposojenk slej ko prej najde bolj ali manj uporabna beseda v slovenščini,« meni sogovornik.

—Kdo v posamezni stroki bi si pravzaprav moral prizadevati za ustrezno prevajanje strokovnih besed v materni jezik? So za to dejansko »odgovorni« posamezniki, ki delujejo v stroki in ki se teh izrazov poslužujejo vsakodnevno, ali pa je to naloga jezikoslovcev?

Že dolgo na načelni ravni velja, da naj bi bila to skupna naloga. A časi, ko so – malce karikirano – upokojeni univerzitetni profesorji posameznih strok občasno zasedali v akademskih terminoloških skupinah in skupaj s preobremenjenimi jezikoslovcami dolga leta snovali terminološke slovarje, so že zdavnaj mimo. Res pa je, da je prevajanje in tvorjenje terminologije razmeroma zahtevno početje, s katerim se v vsej šolski vertikali z univerzitetnim študijem vred dejavno srečuje res le majhen delež ljudi. Če bi se s temi vprašanji – seveda razvojni stopnji otrok in mladih prilagojeno – začeli teoretično, predvsem pa praktično ukvarjati že v osnovni šoli in nato nadaljevali v srednji šoli ter še intenzivneje med študijem, potem bi na to znanje lahko bolj množično in zanesljivo računali. Tako pa se zgodi, da marsikdo na potrebo po poslovenjenju terminoloških izrazov naleti šele med pripravo svojega zaključnega dela, magistrerja, doktorata; če ravno osebno ne pozna kake jezikoslovke, se slovenjenja loti sam ali morda v sodelovanju z mentorjem, kar pa se ne konča zmeraj najbolje. Kar pogosto se zgodi recimo, da si ljudje ob tem izmišljujejo nove terminološke rešitve, ker niti ne vedo, da v slovenščini že obstaja uporaben in uveljavljen termin. Pri terminoloških vprašanjih si sicer lahko precej pomagamo s portalom Terminologije (https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologije#v) in tamkajšnje terminološko svetovalnico, pa tudi z nekaterimi drugimi viri – a veliko ljudi s tem ni seznanjeno in tudi oklevajo pri prošnji za nasvet.

—Kakšno stališče imate do »napol« prevodov, torej, ko koren besede izhaja iz tujega jezika, običajno angleščine? Naj navedem kar primer: za podcast se je bolj uveljavil zapis podkast kot pa poslovenjena različica poddaja.

To je dober primer za ponazoritev trditve iz vašega prvega vprašanja: ali sloveniti za vsako ceno. No, načelno stališče imam rahlo konzervativno: če se da, sem za besedno in ne le glasovno slovenjenje. Hudič pa se skriva v določanju pogojev za to, ali se nekaj da ali ne. Kaj je s *poddaja*, se da ali ne? Da sicer se, a ne učinkuje, in tu imamo zaradi razmeroma splošne razširjenosti pojma v slovenskem javnem prostoru tudi zanimive podatke o jezikovni rabi. Korpus sodobne standardne slovenščine Gigafida 2.0 pokaže razmerje med *podkastom* in *poddajo* takole – 340 : 31. Ko gledamo letnice pojavitev, opazimo, da se je *poddaja* uporabljala bolj na začetku pojavljanja tega pojma, nato pa je prevladal *podkast*. Tudi če nam to načelno ni všeč, ima čisto gotovo neko logiko. Kakšno, ne moremo reči s popolno gotovostjo, a slutimo lahko, da se začne že pri zvočni podobi. Besedo *poddaja* lahko sicer izgovorimo z nekoliko izrazitejšim glasom d zaradi podvojenega d – čeprav tega ne počnemo niti pri besedi *oddaja*. Tako se sliši enako kot beseda *podaja* in zato v marsikaterem kontekstu ni

dovolj razločevalna, premalo pa je razločevalna tudi v primerjavi z besedo *oddaja*. Stavek *Oddaja je na voljo tudi kot poddaja* je moteč, ne? *Podkast* je (tudi) zato zmagovalec. Zaradi tega primera pa ne moremo poplošiti pravila, da je nasploh bolje samo pisno ali glasovno podomačiti prevzete izraze iz angleščine.

—Največja odlika iPROM-ovega slovarja je, vsaj po mojem mnenju, da izrazov v angleščini ne le prevaja, temveč da tudi pojasni, kaj dejansko pomenijo. To je še posebej dobrodošlo pri še neuveljavljenih prevodih, ki v slovenščini morda še vedno zvenijo tuje. Je to po vašem mnenju prava pot, da slovenski prevod dejansko zaživi v vsakdanji strokovni govorici?

Seveda je navajanje terminoloških oziroma pomenskih definicij dodana vrednost vsakega dvojezičnega terminološkega slovarja. Samo pomensko pojasnilo brez (dobre) prevodne ustreznice pa gotovo ne bi bilo dovolj, saj bi se v tem primeru lahko zgodilo, da bi se ljudje sicer pozanimali, kaj angleški izraz pomeni, nato pa ga še naprej veselo uporabljali.

—Generacijam, ki prihajajo, je bila angleščina že položena v zibko. Če prisluhnemo pogovorom slovenskih najstnikov, pa tudi malce starejših, lahko ugotovimo, da je njihova pogovorna »slovenščina« močno prepletena z angleškimi besedami ali pa se celo pogovarjajo kar v angleščini. Nas lahko skrbi za prihodnost

slovenskega jezika? Ste vi osebno zaskrbljeni nad tem? Ali pa je pogovorni jezik nekaj povsem drugega kot knjižni, ki ga naš šolski sistem vendarle ustrezno neguje?

Naj vas ne skrbi: zmeraj nas lahko skrbi za jezik. Če pa sprašujete, ali bi nas moralo skrbeti, vam odgovorim naravnost: ne vem natanko. Gotovo je jezikovna prihodnost slovenščine drugačna od njene preteklosti. Nekoč nas sploh ni skrbelo. Potem nas je kako poldrugo stoletje skrbelo zaradi nemščine. Nato nas je kakih devetdeset let skrbelo zaradi srbohrvaščine. Zdaj nas skrbi zaradi angleščine. Morda nas bo čez trideset let skrbelo zaradi kitajščine. Če otroci in mladostniki ne bodo prebrali nobenih knjig, stripov, revij in spletnih revij v slovenščini, če ne bodo poslušali nobene glasbe, podkastov, gledali nobene videovsebine v slovenščini, če v slovenščini ne bodo ničesar pisali, peli, igrali ali celo govorili – potem bo žive slovenščine kmalu konec. A večina otrok in mladostnikov tudi danes precej jasno loči med svojo pogovorno in družabno slovensko in med slovensko, kot se piše za izobraževalne, informativne, javne in uradne namene. In slovenščina se zdi zelo živa, čeprav je v marsičem zelo drugačna, kot je bila včasih. Ali jo šolski sistem ustrezno neguje? Sam izraz je neroden – negujemo nekaj in nekoga zelo občutljivega, ranljivega. Pred šolskim sistemom, pa tudi uporabnim jezikoslovjem je veliko novih jezikovnih izzivov – nekatere stvari se že opazno premikajo na bolje in sodobneje, drugod pa je oklevanja precej več. In če sem nad čem zaskrbljen, sem nad tem vztrajnim oklevanjem.

Slovenska digitalna terminologija 4.0

Ob koncu leta 2020 so v digitalni agenciji iPROM izdali posodobljeno, že četrto tiskano različico slovarja digitalnih izrazov. Osvežena različica slovarja 4.0 obsega več kot 700 izrazov, ki jih v vsakdanji komunikaciji uporabljajo strokovnjaki za trženje in digitalni marketing. iPROM-ov slovar spodbuja uporabo slovenske terminologije, omogoča lažje sporazumevanje med strokovnjaki in daje dodaten digitalni pospešek razvoju stroke. iPROM-ov slovar je v polnem obsegu na voljo tako v tiskani kot spletni različici, v obliki pogovornega bota iPROM Digitalcheck in po novem tudi kot aplikacija v Applovi trgovini oziroma na Googlovi tržnici. Slovar je na pot pospremil prof. dr. **Marko Stabej** z Oddelka za slovenistiko na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani.

»iPROM-ov slovar je v tem času postal še bolj pomemben pripomoček sodobnega strokovnjaka za trženje in oglaševanje. Leta 2008 smo ga zasnovali kot osrednji slovenski slovar izrazov iz digitalnega sveta in zaradi rednih posodobitev – mnoge med njimi ste predlagali tudi bralci – to ostaja še danes. Prepričani smo, da bodo terminološko obdelani izrazi v sodobni in dostopni obliki igralcem v digitalnem svetu v industriji 4.0 omogočili lažje medsebojno komuniciranje. Verjamem, da bo tehnologija v prihodnosti še bolj pospešila razvoj družbe in nam omogočila prehod v družbo 5.0. Naš terminološki slovar digitalnih izrazov zato ni le slovar, ampak tudi priročnik za boljše sodelovanje in razvoj,« je povedal **Simon Cetin**, urednik slovarja ter partner in ustanovitelj v družbi iPROM.